SELAMLAŞMA

Evs ve Hazrec kabileleri arasında uzun yıllar süren savaşların son halkası Buâs Harbi olmuştu. Her iki tarafın da büyük kayıplar verdiği bu savaş, hicretten beş yıl kadar önce sona ermişti.[1]

Ama bu kardeş Arap kabilelerinin arasındaki husumet hâlâ devam ediyordu. Onları birbirine düşüren Yahudiler ise fırsattan istifade, şehirde hâkimiyet kurmaya çalışıyorlardı. Düşmanlık, kin ve nefretin kol gezdiği, taşına toprağına güvensizliğin sindiği Yesrib şehri, kötülükle dolmuştu.

İşte bu karmaşada, bazılarının gönlünde gelecek için bir ümit yeşermeye başlamıştı. Bunlar, Akabe'de Resûl-i Ekrem'e bağlılık yemini ederek onu himaye edeceklerine dair söz veren Müslümanlardı.[2]

Bu samimi müminler, Allah Resûlü'nün gelişini dört gözle bekliyorlardı. Onlarla birlikte durumdan haberdar olan halk da merakla beklemeye başlamıştı. Allah Resûlü'nü görmek için kimileri evlerin damlarına çıkarken kimileri de yollara dökülmüş bekliyor, her biri bu kutlu misafiri ağırlamak için can atıyordu.[3]

Herkesin merak dolu bakışları arasında şehre giren Allah Resûlü'nün, kendisini bekleyen bu heyecanlı kalabalığa ilk sözlerinden biri şöyleydi:

أَيُّهَا النَّاسُ أَفْشُوا السَّلاَمَ وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ وَصَلُّوا وَالنَّاسُ نِيَامٌ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلاَمٍ

"Ey insanlar! Selâmı aranızda yaygınlaştırın, yemek yedirin, insanlar uykuda iken namaz kılın ki selâmetle cennete giresiniz."[1]

Başlangıçta inanan inanmayan herkes için güzel bir tavsiye niteliğindeki bu sözlerin, aslında medenî bir toplumun temeli, barış ve güvenin anahtarı olduğunu, insanlar yaşayarak anlayacaklardı.

"Selam"ın Ortaya Çıkması:

Allah Teâlâ, yaratmış olduğu ilk insan Hz. Âdem'e, meleklere gidip selâm vermesini emretmiş ve şöyle demiştir: *"Sana ne cevap vereceklerini dinle, çünkü bu senin ve neslinin selâmı olacaktır."* Bu emir doğrultusunda *"es-Selâmü aleyküm"*, yani, "Esenlik üzerinize olsun." diye selâm veren Hz. Âdem'e melekler, *"es-Selâmü aleyke ve rahmetullâh"* (Esenlik ve Allah'ın rahmeti senin üzerine olsun.) sözleriyle karşılık vermişlerdir.[5]

Böylelikle insana öğretilen selâmlaşma, iletişimin vazgeçilmez bir unsuru olarak nesiller boyu süregelen bir âdet olmuştur. Toplumdan topluma, kültürden kültüre birtakım farklılıklar gösterse de selâmlaşmada asıl olan, karşıdakine iyi temennilerde bulunmaktır.

[1] Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 42.

İslâm öncesi Arap toplumunda selâmlaşmada, "Allah sana uzun ömürler versin.",[6] "Allah size göz aydınlığı versin." ve "Sabahınız güzel, hoş olsun." gibi selâmlaşma ifadeleri kullanılmaktaydı.[7]

Halk arasında selâmlaşma yaygın olmakla birlikte, köleler ve onlarla birlikte toplumun alt tabakasını oluşturan insanlar, diğerlerine birtakım kurallar doğrultusunda selâm vermeye mecbur tutulmuşlardı.[8]

Allah Teâlâ, Kitabı'nda Resûlü'ne şöyle emretmiştir:

وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلاَمٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"Âyetlerimize iman edenler sana geldikleri zaman, de ki: 'Selâm olsun size! Rabbiniz kendi üzerine rahmeti (merhameti) yazdı. Şöyle ki: Sizden kim cahillikle bir kabahat işler de sonra peşinden tevbe eder, kendini düzeltirse (bilmiş olun ki) o, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."[2]

Yüce Allah'ın, Elçisi'ne öğrettiği bu selâm, kadın erkek, genç yaşlı, zengin fakir, hür köle bütün Müslümanların ortak selâmı olmuştur.

"Selam"ın Anlamı:

"es-Selâm" kelimesi, tıpkı "İslâm" gibi, "kurtuluşa erme, teslim olma, barış yapma" mânâsındaki s-l-m kökünden gelmekte olup, "gizli ve açık her türlü kötülüklerden ve eksikliklerden uzak olma, selâmet bulma" anlamını ifade etmektedir.

Kur'ân-ı Kerîm'de pek çok yerde geçen bu kelime, *"tahiyye"* yani selâmlaşma,[10] selâmet, huzur ve esenlik[11] mânâlarında kullanılmış, bazen de dua anlamında yer almıştır.[12]

Ayrıca cennet için *"dâru's-selâm"* adı kullanılmış[13] ve *"es-Selâm"*, "her türlü eksikliklerden, kusurlardan, değişikliklerden ve yok olmaktan uzak olan, selâmetin kaynağı" mânâsında Allah'ın isimlerinden biri olarak anılmıştır.[14]

Nitekim "Selâm"ın Allah'ın isimlerinden biri olduğunu söyleyen[15] Allah Resûlü, namazlarının sonunda,

اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلاَمُ وَمِنْكَ السَّلاَمُ تَبَارَكْتَ ذَا الْجَلاَلِ وَالإِكْرَامِ

"Allah'ım, Selâm sensin; selâmet de ancak sendendir." diyerek dua etmiştir.[16]

Selâmlaşmayı ifade etmek üzere bazı âyetlerde *"tahiyye"* kelimesinin kullanıldığı da görülmektedir.[17]

---

[2] En'âm, 6/54.

Selam'ın Önemi:

İslâm'ın "selâm"ı kuru bir iletişimin ötesinde, insanlar arasında yaygın çeşitli selâmlama sözlerinde ifade edilen bütün iyi dilekleri içine alan, oldukça kapsamlı bir kavramdır.

Bu nedenle Allah Resûlü, kimi zaman, kızı Hz. Fâtıma'ya ve amcasının kızı Ümmü Hânî'ye, *"Merhaba!"* diyerek selâm vermişse de[18] *"es-Selâmü aleyküm"* sözünü söylemenin daha hayırlı olduğunu ifade etmiştir.[19]

Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de Allah'ın peygamberlere[20] ve mümin kullarına,[21] meleklerin de peygamberlere[22] ve cennetteki müminlere[23] "selâm" lafzıyla selâm verdiği ve bunun cennet ehlinin selâmlaşması olduğu bildirilmiştir.[24]

Ayrıca Allah ve meleklerinin Resûlullah'a selâm ettikleri ifade edilerek müminlerin de bu Sevgili Elçi'ye selâm etmeleri, en güzel makamlarda olması için ona hayır duada bulunmaları istenmiştir.[25]

Nitekim bir rivayete göre Allah Resûlü, Mi'rac ile Rabbine kavuştuğunda O'nu, *"et-Tahiyyâtü lillâhi ve's-salavâtü ve't-tayyibât."* (Her türlü selâmlama, ibadet ve güzel övgü Yüce Allah'a aittir.) diyerek selâmlayınca Cenâb-ı Hak da kendisine, *"es-Selâmü aleyke eyyühe'n-Nebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtüh."* (Ey Peygamber Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun.) sözleriyle karşılık vermişti.

Bu güzel ve anlamlı duaya ümmetini de dâhil eden Rahmet Peygamberi'nin, *"es-Selâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhi's-sâlihîn."* (Selâm, hem bizim üzerimize hem de Allah'ın salih kullarına da olsun.) diye eklemişti.

Meleklerin şehâdetiyle tamamlanan bu diyalog[26] "Tahiyyât Duası" diye meşhur olmuş, Resûlullah'ın, ashâbına Kur'an'dan bir sûre öğretir gibi titizlikle öğrettiği bu dua,[27] asırlardır ümmetin Rabbine selâmı, Peygamberi'ne ve din kardeşlerine duası olmuştur.

Müslümanlar bir araya geldiklerinde söze ilk önce selâmla başlarlar. Bu âdâb, İslâm kültüründe, (السَّلاَمُ قَبْلَ الْكَلاَمِ) "Selâm, kelâmdan öncedir" şeklinde ifade edilmiştir.[28]

Karşılaştığı kimseye *"es-Selâmü aleyke"* diyen kişi, ona kendisiyle dost olduğunu bildirmekte, kendisinden ona bir zarar gelmeyeceğini beyan etmektedir. Dolayısıyla Resûlullah'ın, *"elinden ve dilinden başkalarının güvende olduğu kimse"* olarak tanımladığı[29] "Müslüman"ın konuşmaya "selâm" vererek başlaması oldukça manidardır.

Selâm, Müslümanların parolasıdır. Allah'ın selâmıyla selâm veren kişi Müslümanlığını beyan etmiş demektir.

Nitekim Süleymoğulları'ndan yanında koyunu olan bir kişi Resûlullah'ın ashâbından bir gruba rastlamıştı. Onlara selâm vermiş ancak onlar düşman olduğunu düşündükleri bu adamın verdiği selâmı, kurtulmak için söylediğini zannederek onu öldürmüşlerdi.

Bunun üzerine Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'de selâm veren kimselere, *"Sen mümin değilsin."* denilmemesi gerektiğini bildirmiş;[30] Allah Resûlü de, kimsenin kalbinden geçenin bilinemeyeceğini, dolayısıyla kendisinin Müslüman olduğunu ifade eden bir kimsenin böyle kabul edilmesi gerektiğini bildirmiştir.[31]

Selam'a Mukabelede Bulunmak:

Selâm veren kişi, karşısındaki için Allah'ın selâmetini istemekte, her türlü kötülükten uzak olması için ona dua etmektedir. Bu duanın karşılıklı olmasını isteyen Allah Teâlâ,

وَإِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا إِنَّ اللهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا

"Bir mümin tarafından bir selâmla selâmlandığınız zaman siz ondan daha güzel bir karşılık verin veya aynı ile mukabele edin."[3] buyurarak verilen selâma en güzel şekilde karşılık vermeyi emretmiştir.

Hz. Peygamber de selâma güzel lafızlar eklemenin ecri artırdığına dikkat çekmiş, *"es-Selâmü aleyküm"* sözüne, *"ve rahmetullâh ve berekâtüh ve mağfiretüh."* (Allah'ın rahmeti, bereketi ve bağışlaması) gibi sözcükler eklemek suretiyle kendisine selâm veren kişilerden her birinin söylediği fazladan sözler için ayrıca sevap kazanacağını bildirmiştir.[33]

Selam'ın Sosyal Fonksiyonu:

Bir araya geldiklerinde birbirlerini bu hoş sözler ve anlamlı dualarla karşılayan müminlerin arasında sevgi ve muhabbete dayalı bir gönül bağı oluşur. Allah Resûlü bunu şöyle dile getirmiştir:

لاَ تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلاَ تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا . أَوَلاَ أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ أَفْشُوا السَّلاَمَ بَيْنَكُمْ

"İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Size, yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir iş göstereyim mi? Aranızda selâmı yayın."[4]

Başka bir hadisinde de kin ve hasedin geçmiş ümmetlerin helâkine neden olduğu uyarısında bulunduktan sonra insanlar arasındaki sevgiyi pekiştirmek üzere selâmı tavsiye etmiştir.[35]

Bu nedenle Peygamber Efendimiz selâm vermeyi Müslümanların birbirlerine karşı başlıca görevleri arasında sayarken,[36] kişinin tanımadığı kimselere de selâm vermesi gerektiğini özellikle vurgulamıştır.

Nitekim kendisine İslâm'da hangi davranışın daha hayırlı olduğunu soran bir zâta Allah Resûlü,

---

[3] Nisâ, 4/86.

[4] Müslim, Îmân, 93.

تُطْعِمُ الطَّعَامَ ، وَتَقْرَأُ السَّلاَمَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ

"(Başkalarına) yemek yedirmen, tanıdığına ve tanımadığına selâm vermen." diye cevap vermiş,[5] kişinin yalnızca tanıdığı kimselere selâm vermesini kıyamet alâmeti olarak nitelendirmiştir.[6]

إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يُسَلِّمَ الرَّجُلُ عَلَى الرَّجُلِ لَا يُسَلِّمُ عَلَيْهِ إِلَّا لِلْمَعْرِفَةِ

Böylece Müslümanlar arasında selâmı yaygınlaştırarak, İslâm'ın hedeflediği sevgi ve kardeşliğe dayalı bir toplum oluşturma gayreti içerisinde olmuştur.

İşte bu nedenle hicret ettiği yeni beldenin insanlarına selâmı yaygınlaştırmayı öğütleyerek[39] kısa zamanda halkın birbirine kaynaşmasını sağlamış ve nesiller boyu inananlara örneklik edecek olan Medine toplumunun temellerini atmıştır.

Selamlaşmanın Fazileti:

Allah Resûlü, selâmlaşma üzerinde önemle durmuş,[40] karşılaşan iki kişiden, önce selâm verenin Allah katında daha hayırlı olduğunu müjdelemiştir.[41] Ayrıca birbirine dargın olup karşılaştıklarında konuşmayan iki müminden önce selâm verenin daha hayırlı olduğunu bildirerek[42]selâmın, barışın anahtarı olduğuna dikkat çekmiştir.

Selâm vermeyi "sadaka" olarak nitelendiren[43] Resûl-i Ekrem, kendi sağlığında selâmlaşmaya büyük önem vermiş, erkek kadın, genç yaşlı kimseyi selâmından mahrum bırakmamıştır. Özellikle kadınlara[44] ve çocuklara[45] selâm vererek ashâbına örneklik etmiştir.

Selâm verirken uyuyan kimseleri uyandırmamaya özen göstermiş,[46] bununla birlikte duyulduğundan emin olmak için olsa gerek selâmını bazen üç kere tekrarlamıştır.[47] Kendisine gönderilen selâmı alarak selâmın sahibine de onu iletene de dua etmiştir.[48]

Ayrıca zaman zaman Medine'nin kabristanı Bakî'e gidip,

السَّلاَمُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَأَتَاكُمْ مَا تُوعَدُونَ غَدًا مُؤَجَّلُونَ وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لاَحِقُونَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لأَهْلِ بَقِيعِ الْغَرْقَدِ

"Selâm size ey müminler diyarı! Size yarın verileceği vaad olunan şey verilmiştir. Sizler bekletilmedesiniz, inşallah biz de size katılacağız. Allah'ım Bakî'de yatanlara mağfiret et." diyen Allah Resûlü, âhirete göçen müminlere de selâm vermeyi Müslümanlar arasında bir âdet hâline getirmiştir.[7]

Resûlullah, Allah Teâlâ'nın,

---

[5] Buhârî, Îmân, 6.
[6] İbn Hanbel, I, 405.
[7] Müslim, Cenâiz, 102.

فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً

"Evlere girdiğiniz zaman birbirinize, Allah katından mübarek ve hoş bir esenlik dileği olarak, selâm verin." [50] emri doğrultusunda, müminlerin evlerine duayla girmeleri ve ardından selâm vermeleri gerektiği üzerinde önemle durmuştur.[51]

Küçücük bir çocukken kendisinin yanına verilen ve böylece nebevî terbiyeyle yetişme fırsatını yakalayan Hz. Enes'e verdiği bir öğütte bu selâmın değerini şöyle ifade etmiştir:

يَا بُنَيَّ إِذَا دَخَلْتَ عَلَى أَهْلِكَ فَسَلِّمْ يَكُونُ بَرَكَةً عَلَيْكَ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِكَ

"Yavrucuğum! Ailenin yanına girdiğin zaman selâm ver. Bu, senin ve ailen için bereket olur." [52]

Selam Verme Adabı:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

"Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, geldiğinizi hissettirip (izin alıp) ev sahiplerine selâm vermeden girmeyin. Bu davranış sizin için daha hayırlıdır." [53] âyetinde belirtildiği üzere başkalarının evine girerken selâm vermenin ise ayrı bir önemi vardır.

Zira asr-ı saadette, bugünkü gibi korunaklı kapıları olmayan oldukça mütevazı yapılı evlere girişte selâm vermek, içeridekilere birinin geldiğini haber vermeye yarıyor ve giriş için izin istemeyi ifade ediyordu.

Nitekim sahâbeden Abdullah b. Büsr, Hz. Peygamber'in bir başkasının evine girişini anlatırken bu hususa dikkat çekmiştir:

"Allah Resûlü, birinin kapısına geldiği zaman kapının tam karşısında durmazdı. Sağa ya da sola çekilirdi ve *'es-Selâmü aleyküm, es-selâmü aleyküm.'* derdi. Çünkü o günlerde evlerin (kapıları) üzerinde perdeler yoktu."[54] Resûlullah, kendisini görmeye gelenlerin de selâm vererek izin istemesi gerektiğini bildirmiştir.[55]

Selâmlaşmaya verilen önemi idrak eden ashâb da bu konuda hassasiyet göstermiştir. Hz. Peygamber'e bağlılığıyla meşhur sahâbî Abdullah b. Ömer'in alışverişi sevmediği hâlde yalnızca gördüğü kimselere selâm vermek için çarşıya çıktığı nakledilmiştir.[56]

Allah Resûlü, küçüğün büyüğe, bir vasıta üzerinde gidenin yürüyene, yürüyenin veya ayakta olanın oturana, sayı bakımından az olan topluluğun çok olana[57] selâm vermesinin uygun olacağını bildirerek ashâbına selâmlaşma âdâbını öğretmiştir.

Topluluk içerisinden bir kişinin selâm vermesini ya da verilen selâmı bir kişinin almasını yeterli görmüş,[58] bir topluluktan ayrılırken de selâmla ayrılmanın güzel olduğunu ifade etmiştir.[59]

Tuvalet ihtiyacını gidermekte olan veya bunun gibi uygunsuz durumlardaki kişilere selâm vermeyi yasaklamış,[60] böyle bir vaziyette Allah'ın adını anmayı hoş görmediğinden hacetini giderirken kendisine selâm verenlerin selâmını almamıştır.[61]

Ayrıca Allah Resûlü, ilk dönemlerde namaz kılarken selâma karşılık vermekteyken, sonraları namaz kılan kimsenin selâma karşılık vermesini uygun bulmamıştır.[62] Bu nedenle ezan okumak, kâmet getirmek veya hutbe vermek gibi bir meşguliyet içerisinde bulunanlara selâm vermek uygun görülmemiştir.

Sonuç:

İslâm'da "selâm", barışın ve güvenin sembolü, iyi niyetin göstergesidir. Müslümanlar, bu güzel ve anlamlı sözcükle birbirlerine selâmetin kaynağı olan Allah Teâlâ'nın korumasını dileyerek en güzel duayı yapmakta, bu duadan âhirete göçen kardeşlerini de mahrum bırakmamaktadırlar.

Aynı şekilde hiç göremedikleri Rahmet Elçisi ile salât ve selâm yoluyla gönül bağı kurmakta, kendilerine çok düşkün olduğunu bildikleri[63] o Sevgili Elçi'ye muhabbetlerini ve iyi dileklerini arz etmektedirler.

Onun öğrettiği Tahiyyât Duası'yla da bütün müminler için selâmet dileyerek sevgi ve kardeşliğe dayalı örnek İslâm toplumuna yaraşır şekilde hareket etmekte, namazlarını da nûrânî dostları olan meleklere selâm vererek ve Rablerinin "selâmetin kaynağı" olduğunu ikrar ederek bitirmektedirler.[64]

Müslüman hayatında oldukça geniş yeri olan ve pek çok mânâyı içine alan "selâm"ın günümüzde bu değerini kaybetmeye başladığı görülmektedir. Bireyselliğin ön plana çıkıp insanî ilişkilerin ve paylaşımların giderek azalmasıyla selâmlaşma âdeti de toplumsal hayatta işlevsiz hâle getirilmiştir.

Mahallelerin tek bir ev sıcaklığını yaşadığı günler geride kalmış, artık insanlar bırakın tanımadığı kimselere selâm vermeyi tanıdıklarını bile görmezden gelmeye başlamıştır. Böylece birbirlerine giderek yabancılaşan insanların ilişkilerine de samimiyetsizlik ve güvensizlik hâkim olmuştur. Hâlbuki sevgi, saygı, kardeşlik temeline dayalı, refah ve medenî bir toplumun oluşturulması, bireyler arasındaki güvene ve samimi iletişime bağlıdır.

Bunun için de iletişimin ilk basamağı olan selâmlaşmanın, ister birtakım güzel sözlerle olsun ister bedensel hareketlerle olsun, mutlaka yaygınlaştırılması gerekir. Kişinin tanıdığı insanları hoş sözlerle karşılaması, iki tarafın da birbiri için iyi temennilerde bulunması aralarındaki muhabbeti artırır. Bütün iyi dilekleri içine alan ve dua vesilesi olan "selâm" lafzının kullanılması ise ilişkilere ayrı bir rahmet ve bereket kazandırır.

Tanımadığı kimselere selâm veren kişi de, karşı tarafa güven vermiş ve samimiyetini ifade etmiş olur ve böylelikle sağlıklı ve dostane ilişkilerin temeli atılır. Sokağa çıktığında kendisini iyi dileklerle karşılayan, gülümseyen birilerini görmek bireye rahatlık ve huzur verir, onu yalnızlıktan kurtararak kendisiyle barışık olmasına

katkıda bulunur. Böyle bireylerden oluşan toplumun da ilerlemeye ve gelişime açık, sağlıklı bir toplum olması kolaylaşır.